

Dit profiel dient gelezen, geïnterpreteerd en gebruikt te worden in combinatie met de 'Leeswijzer profielen Natura 2000 versie 2026', waarin de noodzakelijke uitleg van de verschillende paragrafen vermeld is.

A016 Jan-van-gent (*Morus bassanus*)

A. Algemeen

1. Kenschets

1.1 Beschrijving

De jan-van-gent is een grote slanke zeevogel met lange en smalle, spits toelopende vleugels. Volwassen jan-van-genten zijn overwegend wit met zwarte vleugelpunten, een gelige kop en zwart omrand oog. Jan-van-genten broeden in kolonies op rots- en klifkusten van eilanden. De broedgebieden liggen in de noordelijke Atlantische Oceaan, van Canada via IJsland, Faeröer, Noorwegen, Groot-Brittannië, Ierland, Duitsland (Helgoland) tot Noordwest-Frankrijk. In Nederland wordt niet gebreed. Volwassen vogels zijn een groot deel van het jaar (maart-oktober) aan de kolonie gebonden, van waaruit ze foerageertochten maken tot een afstand van 600 km van de kolonie. Vogels uit kolonies langs de Britse oostkust en Helgoland kunnen op hun foerageertochten ook het Nederlandse deel van de Noordzee bereiken, maar de meeste broedvogels foerageren binnen 80 km van de kolonie. Een deel van de volwassen vogels die de Nederlandse wateren in het broedseizoen aandoet heeft waarschijnlijk betrekking op niet-broeders, maar het aandeel is niet bekend. De soort overwintert op zee, zuidwaarts tot de Golf van Mexico, Noordwest-Afrika en de westelijke Middellandse Zee. De jan-van-gent is het gehele jaar op het Nederlands Continentaal Plat (NCP) en in de kustzone aanwezig en daar een schaarse zomergast en doortrekker tot vrij talrijke wintergast.

Bron: Saxifraga – Peter Stein

1.2 Relatief belang binnen Europa

De Noord-Atlantische flyway-populatie wordt geschat op 1.600.000 vogels, waarvan in Nederland 1-3% verbleef tijdens de trektijd in de periode 2015/16-2020/21.

1.3 Aandeel van populatie in Vogelrichtlijngebieden

Het gemiddeld seizoensgemiddelde¹ van de jan-van-gent betrof 15.900 vogels in de periode 2015/16-2020/21, waarvan zich ca. 3% binnen Vogelrichtlijngebieden met een instandhoudingsdoel voor de soort bevond. Zie [de soortpagina op natura2000.nl](https://de-soortpagina.op.natura2000.nl) voor een overzicht van de gebieden met een instandhoudingsdoel voor de soort². Zie paragraaf 4 voor meer informatie over het huidige voorkomen.

¹ De som van maandelijkse schattingen (tellingen en modelvoorspellingen voor juli-juni), gedeeld door 12. Seizoensgemiddelde is een maat voor de aanwezigheid van een soort in het gehele niet-broedseizoen waar afzonderlijke maandaantallen sterk van elkaar kunnen wisselen. Ze geven een betrouwbaarder beeld dan seizoensmaxima, waar toeval een grotere rol speelt.

² Tot voor kort was de jan-van-gent in Nederland niet in beeld voor gebiedsbescherming als niet-broedvogel, maar in 2021 is die betrokken bij de instandhoudingsdoelstellingen van het onder de Vogelrichtlijn aangewezen Natura 2000-gebied Bruine Bank, gelegen in het NCP.

B. Bescherming

2. Status

Jan-van-gent *Morus bassanus* (A016). Niet in bijlage I genoemde en geregeld voorkomende trekvogel zoals bedoeld in artikel 4.2 van de Vogelrichtlijn (inwerkingtreding 1981). Voor Vogelrichtlijngebieden in Nederland relevant als niet-broedvogel.

3. Ecologie

3.1 Algemene beschrijving leefgebied

Jan-van-genten zijn strikte zeevogels die alleen aan land komen om te broeden. Voor het broeden worden voor landpredatoren moeilijk bereikbare eilanden en/of kliffen uitgezocht. Het grootste deel van het jaar verblijven jan-van-genten op zee. De soort broedt niet in Nederland, maar heeft een ruim verspreidingsgebied op zee.

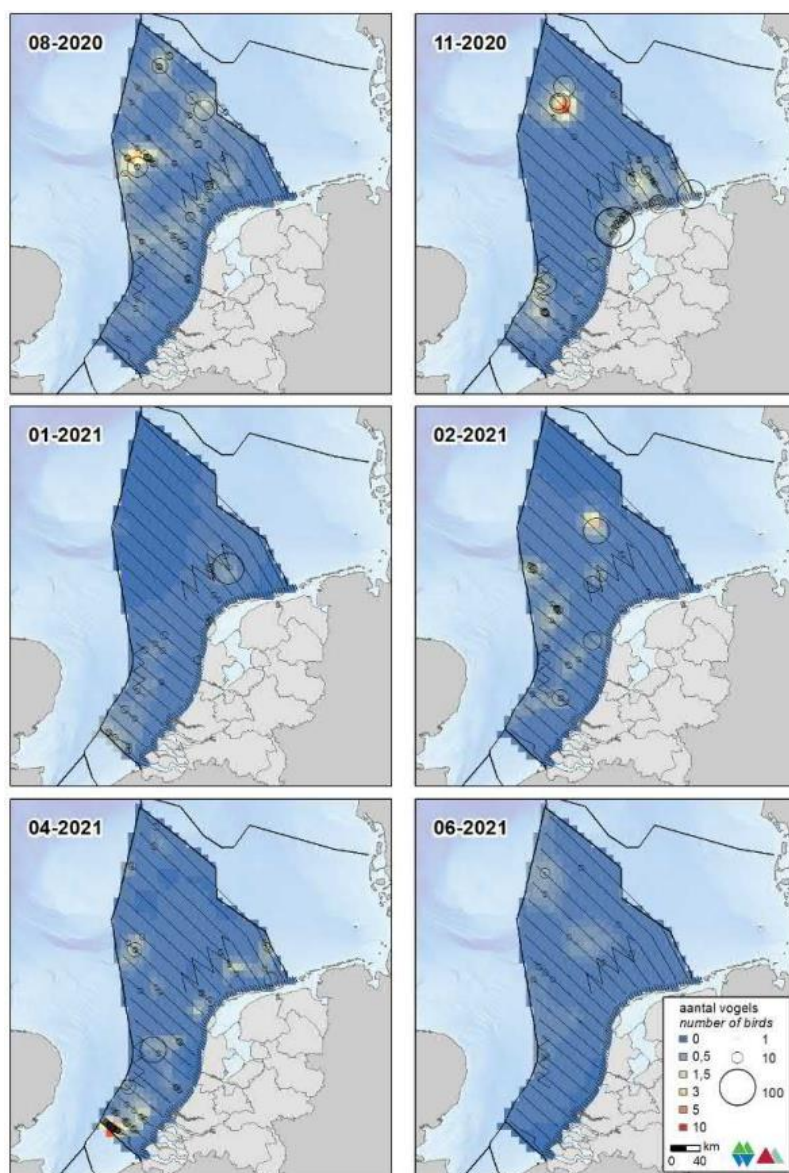
3.2 Voedsel

Jan-van-genten zoeken hun voedsel bestaande uit rondvissen zoals haring, makreel en zandspiering, al vliegend en bemachtigen die met een stootduik. Meestal duiken ze niet dieper dan 5 meter, maar duikdieptes tot 35 meter komen voor. Achter vissersschepen zijn jan-van-genten succesvolle discards-eters (overboord gegooide ondermaatse vis). Als het bij slecht weer lastiger is om scholen levende vis te exploiteren, zoeken jan-van-genten vissersschepen op.

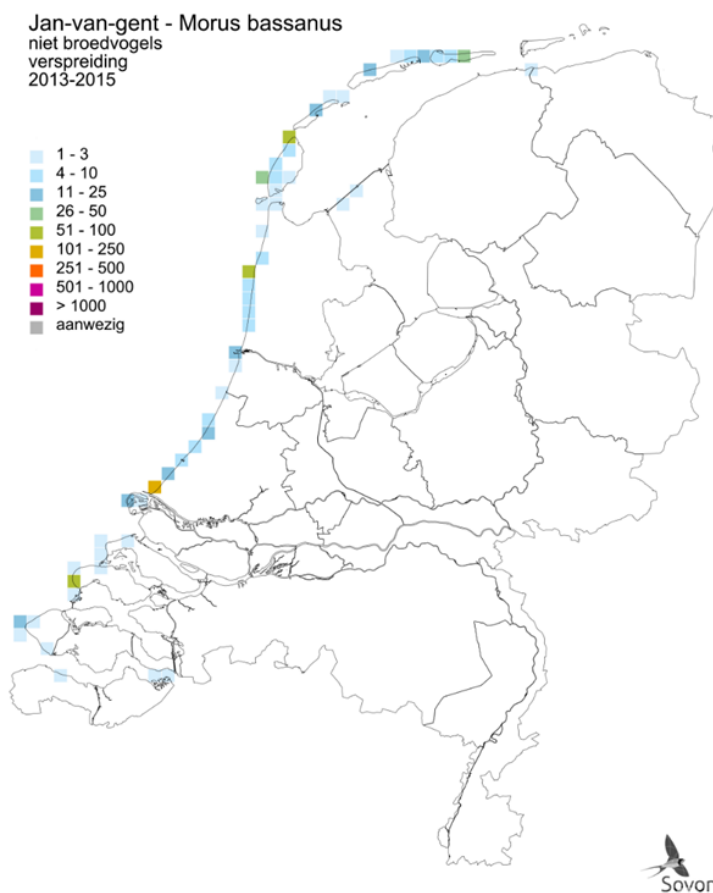
C. Voorkomen, Staat van Instandhouding, drukfactoren en maatregelen

4. Huidig voorkomen

De Nederlandse doortrekpopulatie van de jan-van-gent omvatte maximaal 22.200-53.100 vogels in de periode 2015/16-2020/21. De jan-van-gent komt in lage dichtheden wijd verspreid voor op het NCP alsook langs de kust. Ze zijn op het NCP het talrijkst in de nazomer en herfst. De aantallen zijn daar het laagst tussen december en maart (Camphuysen & Leopold 1994, Fijn *et al.* 2022). Hogere dichtheden zijn met visrijke gebieden zoals fronten en viskotters (Baptist & Wolf 1993, Camphuysen & Leopold 1994, Votier *et al.* 2013). Langs de kust kunnen in september en oktober dagelijks honderden vogels passeren (Platteeuw *et al.* 1994). Grote aantallen vogels passeren de kust in deze periode tijdens harde tot krachtige aanlandige wind, maar met name in oktober kunnen ook aanzienlijke aantallen tijdens rustig weer worden waargenomen, als de condities om hier te vissen het gunstigst zijn (Leopold & Platteeuw 1987). Voor meer verspreidingsinformatie wordt verwezen naar de [soortpagina van Sovon](#).

*Verspreiding van jan-van-gent tijdens zes monitoringsvluchten in 2020-2021 op het totale NCP. Weergegeven worden de waarnemingen in stippen en de geïnterpoleerde dichtheden in aantal vogels per km² in kleur (figuur overgenomen uit Fijn *et al.* 2022).*

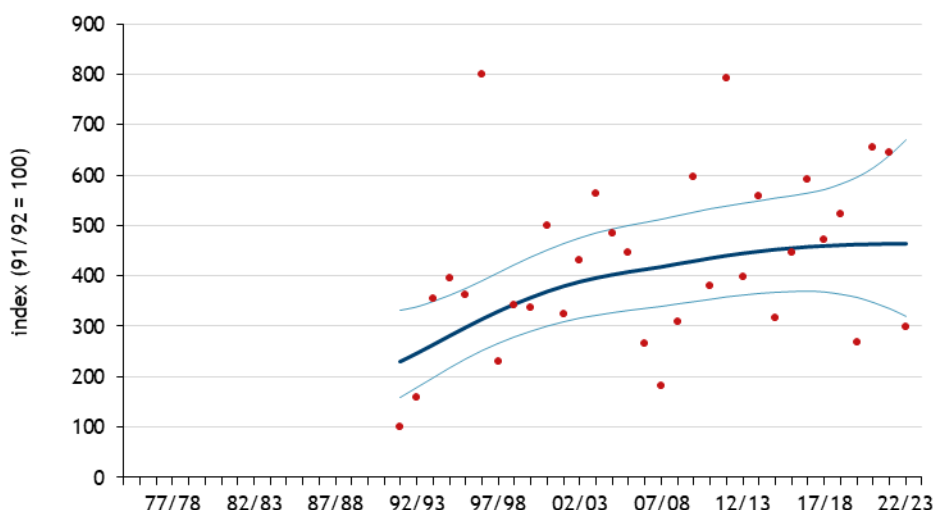
Verspreiding van de jan-van-gent als niet-broedvogel niet-broedvogel in de periode 2013–2015. Per atlasblok van 5x5 km is er een schatting van het aantal vogels gegeven (Sovon 2018).

5. Beoordeling landelijke Staat van Instandhouding

5.1 Trends en ontwikkelingen

De landelijke trend van de jan-van-gent als niet-broedvogel laat op de lange termijn (1991/92-2022/23) een matige toename zien, op de korte termijn (2011/12-2022/23) een matige afname.

Ondanks de jaarlijkse schommelingen zijn de aantallen op de lange termijn duidelijk toegenomen. Dit is een weerspiegeling van de toename in de broedgebieden: de aantallen zijn sterk toegenomen, al decennialang, met gemiddeld 2% per jaar (Mitchell *et al.* 2004). Deze toename is vermoedelijk vooral toe te schrijven aan een betere bescherming van de soort in de broedkolonies. De toename in de aantallen heeft ook geleid tot kolonisatie van nieuwe gebieden, zoals Helgoland in Duitsland. Wellicht hebben jan-van-genten ook geprofiteerd van discards op zee. Binnen het Nederlandse deel van de Noordzee zijn er geen verschillen in populatieontwikkelingen gedocumenteerd (van Bemmelen *et al.* 2022). De recente afname hangt zeer waarschijnlijk samen met hoge sterfte door aviare influenza in een groot deel van de broedkolonies (zie drukfactoren). Voor meer trendinformatie wordt verwezen naar de [soortpagina van Sovon](#).

De aantalsontwikkeling van de jan-van-gent als niet-broedvogel. Weergegeven is een index (rode punten), de trendlijn (donkergekleurde lijn) en het 95% betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn (lichtgekleurde lijnen). Deze grafiek is gebaseerd op systematische vliegtuigtellingen op de Noordzee (seizoenen juli t/m juni).

5.2 Beoordelingsaspecten Staat van Instandhouding 2022³

i. Verspreidingsgebied: gunstig

Het Nederlandse verspreidingsgebied van de jan-van-gent, de Noordzee, is op de lange termijn niet kleiner geworden. Daarmee wordt dit aspect als 'gunstig' beoordeeld.

ii. Populatie: gunstig

De populatie laat op de lange termijn (1980/81-2019/20) een matige toename zien en ligt ook boven een gunstig niveau voor de populatie. Het aspect populatie wordt daarmee als 'gunstig' beoordeeld.

iii. Leefgebied: gunstig

De omvang en kwaliteit van het leefgebied zijn voldoende om het aantal vogels op een gunstig niveau in stand te houden, waarmee leefgebied als 'gunstig' wordt gekwalificeerd.

iv. Toekomstperspectief: gunstig

Op grond van de matige toename op de korte termijn (2008/09-2019/20) en het ontbreken van belangrijke knelpunten is uitgegaan van een gunstig toekomstperspectief.

³ Voor een uitgebreide toelichting van de beoordeling van de Staat van Instandhouding in 2022 wordt verwezen naar de bouwsteen (Sovon 2024) en Vogel *et al.* (2021).

5.3 Landelijke Staat van Instandhouding

De Staat van Instandhouding (SvI) van jan-van-gent als niet-broedvogel is in 2022 als gunstig beoordeeld (Sovon 2024). Een eerdere beoordeling van de SvI heeft in 2013 plaatsgevonden (Vogel *et al.* 2013)⁴.

Aspect	2013	2022
Verspreidingsgebied	gunstig	gunstig
Populatie	onbekend	gunstig
Leefgebied	gunstig	gunstig
Toekomstperspectief	gunstig	gunstig
Beoordeling SvI	gunstig	gunstig

5.4 Landelijke instandhoudingsdoelstelling

Behoud van de omvang en van de kwaliteit van het leefgebied met een draagkracht voor het behoud van een populatie van ten minste 17.000 vogels (seizoensgemiddelde) (ministerie van LNVN 2026).

6. Drukfactoren

- *Verontreiniging*: de gevoeligheid van jan-van-genten voor olie is hoog. Voortijdige sterfte kan repercussies hebben op populatieniveau, mede door het lage reproductievermogen van deze zeevogels (Camphuysen 1989). Zoals voor alle zeevogels is vervuiling van de zee met giftige stoffen die zich in de voedselketen ophopen een bedreiging.
- *Ziekten*: jan-van-genten zijn kwetsbaar voor aviaire influenza. In het voorjaar/zomer van 2022 werden meerdere kolonies in Ierland, Groot-Brittannië, Duitsland en Noorwegen hard getroffen door aviaire influenza, met verhoogde sterfte tot gevolg (Lane *et al.* 2024).
- *Verstoring door opgaande bouwsels*: gebieden met windmolens op zee worden gemeden (Garthe *et al.* 2016, Leopold *et al.* 2013). Met steeds meer windparken op zee zouden in de toekomst jan-van-genten op zee kunnen worden gelimiteerd door competitie om ruimte met windmolenparken (Murray *et al.* 2014), al lijkt dat, gezien de relatief lage dichtheden van deze vogels op het NCP relatief mee te vallen (Leopold *et al.* 2014). Bovendien is er mogelijk sprake van een aanpassing in gedrag, waardoor jan-van-genten kunnen leren windparken wel binnen te gaan (Leopold & Verdaat, 2018). Er zijn aanwijzingen dat de soort iets vaker binnen windparken komt dan toen windparken nog een heel nieuw fenomeen waren (Leopold & Verdaat 2018).
- *Sterfte door infrastructuur*: volgens recente studies zijn jan-van-genten ook gevoelig voor aanvaringen met windturbines op zee (Potiek *et al.* 2022).
- *Visserij*: voor jan-van-genten op het NCP is van belang dat bij de herziening van het Europese Gemeenschappelijk Visserijbeleid in 2013 een aanlandplicht is ingesteld om het bijvangstprobleem van vis aan te pakken. Jan-van-genten voeden zich op het NCP immers voor een deel met discards. De aanlandplicht houdt in dat de vangst van vissoorten waarvoor een vangstbeperking geldt (bijvoorbeeld een quotum) aangevoerd moet worden, en in mindering moet worden gebracht van het quotum. Ongewenste bijvangst mag dus niet meer overboord gezet worden. De maatregel geldt niet voor soorten waarvoor geen vangstbeperking geldt (bijvoorbeeld poot, mul, garnalen, schar). De aanlandingsplicht geldt vooralsnog alleen voor vissoorten met een ongunstige stand (Rijksoverheid 2022). Verwacht wordt dat de regels in de toekomst verder worden verscherpt, dus het effect van de aanlandingsplicht zal waarschijnlijk voorlopig toenemen. Het is niet duidelijk wat de werkelijke impact van de EU-aanlandingsverplichting is geweest op jan-van-genten (Bos *et al.* 2023). Verder is een relatief belangrijke doodsoorzaak onder op het Nederlandse strand aangespoelde jan-van-genten verstrikking en verdrinking in netten, plastics, touwen en lijnen (Camphuysen 1994; Camphuysen 2008).

Invloeden van buiten Nederland

Het broedareaal laat een uitbreiding zien met de vestiging van nieuwe kolonies op o.a. Bereneiland, in Noordwest-Rusland en vestiging van enkele solitaire paren in het westelijke mediterrane gebied (Keller *et al.* 2020).

⁴Nieuwere beoordelingen van de Staat van Instandhouding zijn niet altijd één op één te vergelijken met eerdere beoordelingen door verschillen in de systematiek (ministerie van LNVN 2006, Foppen *et al.* 2016, Vogel *et al.* 2021).

7. Maatregelen voor beheer, herstel en uitbreiding

Hieronder worden aanbevolen maatregelen genoemd ten behoeve van de soort.

- Het plaatsen van windturbines op het land in de kustzone en windparken op zee vraagt om een zorgvuldige afweging, aangezien jan-van-genten gevoelig zijn voor aanvaringen met windturbines.
- Door gericht in te zetten op een reductie van het gebruik, de lozing en het verlies van plastic, olie en andere vervuilende stoffen, wordt de verontreiniging van het mariene milieu verminderd. Dit draagt bij aan het verkleinen van de risico's op verstrikking, opname van plastic en sterfte door olievervuiling bij de jan-van-gent en andere zeevogels.
- Voor zover bekend zijn er geen maatregelen beschikbaar die zich specifiek richten op verbetering van de voedselsituatie voor overwinterende jan-van-genten. Bos *et al.* (2023) stellen voor om de beschikbaarheid van pelagische vis te beschermen door bij het vaststellen van de vangstlimieten rekening te houden met de beschikbaarheid van voedsel voor zeevogels zoals de jan-van-gent.

Onderscheid in maatregelen gericht op regulier beheer (instandhouding), preventie of herstel (aanvullende maatregelen om verslechtering te voorkomen of terug te draaien) en/of uitbreiding van leefgebied. Zie de tekst hierboven voor de volledige beschrijving van de maatregelen.

Maatregel	Regulier beheer	Preventie of herstel	Uitbreiding
Afgewogen plaatsing windturbines op zee		x	
Verder terugdringen vervuiling op zee		x	
Waarborgen beschikbaarheid voldoende pelagische vis		x	

8. Bronnen

- Baptist H.J.M. & Wolf P.A. 1993. Atlas van de vogels van het Nederlands Continentaal Plat. Rapport DGW-93.013, Rijkswaterstaat, Dienst Getijdewateren, Middelburg.
- Camphuysen C.J. 1989. Beached bird surveys in the Netherlands, 1915-1988; Seabird mortality in the southern North Sea since the early days of oil pollution. Technisch rapport Vogelbescherming 1, Werkgroep Noordzee, Amsterdam.
- van Bemmelen R.S.A., de Jong J.W., Arts F.A., Beuker D., Engels B.W.R., Hoekstein M.S.J., van der Horst Y., Kuiper K., Leemans J., Sluijter M., van Straalen K.D., Wolf P.A. & Fijn R.C.. 2022. Verspreiding, abundantie en trends van zeevogels en zeezoogdieren op het Nederlands Continentaal Plat in 2021-2022. RWS-Centrale Informatievoorziening BM 22.27.
- Bos O., Schekkerman H., Kingma E., Tamis J., Goutbeek A., van Oijen T. & Jongbloed R. 2023. Offshore birds in the Dutch North Sea; Background document for a protection plan. Wageningen University & Research report C087/23. Wageningen Marine Research, Den Helder.
- Camphuysen C.J. 1994. Verstrikkingen van zeevogels in plastics en vistuig aan de Nederlandse kust, 1990-93. Sula 8: 226-229.
- Camphuysen C.J. & Leopold M.F. 1994. Atlas of seabirds in the southern North Sea. IBN Research report 94/6, NIOZ Report 1994-8, Institute for Forestry and Nature Research, Netherlands Institute for Sea Research and Dutch Seabird Group, Texel.
- Camphuysen C.J. 2008. Entanglement of seabirds in marine litter and fishing gear, 1970-2007. Sula 21: 88-92.
- Fijn R.C., van Bemmelen R.S.A., de Jong J.W., Arts F.A., Beuker D., Bravo Rebolledo E.L., Engels B.W.R., Hoekstein M.S.J., van der Horst Y., Leemans J., Lilipaly S., Sluijter M., van Straalen K.D. & Wolf P.A. 2022. Verspreiding, abundantie en trends van zeevogels en zeezoogdieren op het Nederlands Continentaal Plat in 2020-2021. RWS-Centrale Informatievoorziening BM 22.01. Bureau Waardenburg Rapportnr. 20-324. Bureau Waardenburg & Deltamilieu Projecten, Culemborg.
- Foppen R., van Roomen M., van den Bremer L. & Noordhuis R. 2016. De ecologische haalbaarheid van de Natura 2000 instandhoudingsdoelen voor vogels. Sovon-rapport 2016/51. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Garthe S., Markones N. & Corman A-M. 2016. Possible impacts of offshore wind farms on seabirds: a pilot study in northern gannets in the southern North Sea. Journal of Ornithology 158: 345-349.
- Keller V., Herrando S., Voříšek P., Franch M., Kipson M., Milanese P., Martí D., Anton M., Klvaňová A., Kalyakin M. V., Bauer H.-G. & Foppen R.P.B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. European Bird Census Council & Lynx Edicions, Barcelona.
- van Kleunen A., van Roomen M., Janssen J.A.M., Kuiters A.T., van Winden E., Boele A., Schmidt A.M. & van Vreeswijk T. 2017. Advies over correcties en bijstellingen van Natura 2000-doelen; Achtergronddocument bij het rapport Advies over de Natura 2000 doelensystematiek en Natura 2000-doelen. Rapport 2779C. Sovon-rapport 2016/27. Wageningen Environmental Research, Wageningen.
- Lane J.V., Jeglinski J.W.E., Avery-Gomm S. *et al.* 2024. High pathogenicity avian influenza (H5N1) in Northern Gannets (*Morus bassanus*): Global spread, clinical signs and demographic consequences. Ibis 166: 633-650.
- Leopold, M. & Platteeuw M. 1987. Talrijk voorkomen van jan van genten Sula bassana bij Texel in de herfst: reactie op lokale voedselsituatie. Limosa 60: 105-110.
- Leopold M.F., van Bemmelen R. & Zuur A. 2013. Responses of local birds to the offshore wind farms PAWP and OWEZ off the Dutch mainland coast. IMARES report Report number C151/12.
- Leopold M.F., Booman M., Collier M.P., Davaasuren N., Fijn R.C., Gyimesi A., de Jong J., Jongbloed R.H., Jonge Poerink B., Kleyheeg-Hartman J., Krijgsveld K.L., Lagerveld S., Lensink R., Poot M.J.M., van der Wal J.T. & Scholl M. 2014. Building blocks for dealing with cumulative effects on birds and bats of offshore wind farms and other human activities in the Southern North Sea. IMARES Report C166/14.
- Leopold M. & Verdaat H. 2018. Reacties zeevogels in windparken bij doorvaart. Wageningen University & Research rapport C024/18.
- Ministerie van LNV. 2026. Natura 2000 Doelendocument 2026; vernieuwde landelijke doelen voor Natura 2000-habitattypen en -soorten. Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur. Den Haag.
- Mitchell P.I., Newton S.F., Ratcliffe N. & Dunn T.E. 2004. Seabird Populations of Britain and Ireland. Christopher Helm, London.
- Murray S., Wanless S. & Harris M. 2014. The Bass Rock - now the world's largest northern gannet colony. British Birds 107: 765-769.

- Platteeuw M., van der Ham N.F. & den Ouden J.E. 1994. Zeetrekellingen in Nederland in de jaren tachtig. Sula 8 (1/2, special issue): 1-203.
- Potiek A., Leemans J.J., Middelveld R.P. & Gyimesi A. 2022. Cumulative impact assessment of collisions with existing and planned offshore wind turbines in the southern North Sea. Analysis of additional mortality using collision rate modelling and impact assessment based on population modelling for the KEC 4.0. Report 21-205. Bureau Waardenburg, Culemborg.
- Sovon Vogelonderzoek Nederland. 2018. Vogelatlas van Nederland. Broedvogel, wintervogels en 40 jaar verandering. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.
- Vogel R.L., Bouwma I., Koese B., Kranenbarg J., La Haye M., Odé B., Sierdsema H., Sparrius L., Verburg P. & Zollinger R. 2013. Het belang van Nederland buiten de Ecologische Hoofdstructuur voor soorten van de Vogelrichtlijn en van bijlage V van de Habitatrichtlijn. Sovon-rapport 2013.015. Sovon, Nijmegen.
- Vogel R., Foppen R., van den Bremer L., van Turnhout C.A.M. & van Roomen M. 2021. Methodiek voor de bepaling van de staat van instandhouding van vogels. Sovon-rapport 2021/26. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Vogel R., Zoetebier D., van Winden E., Sierdsema H., Foppen R. & van den Bremer L. 2024. Geactualiseerd landelijk overzicht van vogelsoorten met concentraties van (inter)nationaal belang. Sovon-rapport 2024/13. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Votier S.C., Bicknell A., Cox S.L., Scales K.L. & Patrick S.C. 2013. A birds eye view of discard reforms: bird-borne cameras reveal seabird/fishery interactions. PLoS ONE 8(3): e57376. doi:10.1371/journal.pone.0057376

Geraadpleegde websites

- Sovon Vogelonderzoek Nederland. 2024. Bouwsteen Jan-van-gent niet-broedvogel. <https://stats.sovon.nl/pub/publicatie/21949>. Geraadpleegd op 10/12/2024.
- Rijksoverheid. 2022. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/visserij/europees-visserijbeleid>. Geraadpleegd op 20/06/2022.